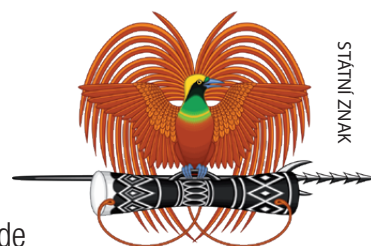

DNES JÍM JAKO PAPUÁNEC

OSVĚTOVÝ PROJEKT PRO I. A II. STUPEŇ ZŠ A SŠ | ROZVOJOVÉ ZEMĚ | POZNÁVÁNÍ A POMOC

PRACOVNÍ LISTY PRO II. STUPEŇ ZŠ

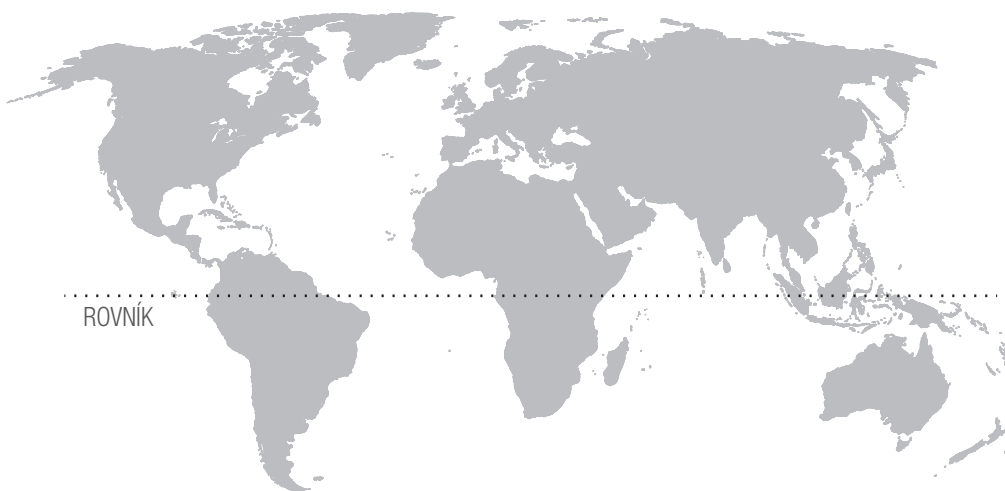
STÁTNÍ ZNAK

ÚVOD

Papua-Nová Guinea je velké soustroví nedaleko Austrálie, desetkrát větší než ČR, kde jsou lidožrouti pravděpodobně minulostí. Tato země neustále překvapuje. Ve 30. letech 20. stol. se například zjistilo, že na Papui v odlehlých horských oblastech žije 1 milion Papuánců, o kterých do té doby západní svět nevěděl. Jak je to možné? Země je velmi různorodá a nesmírně členitá – vysoké, hory, neprostupné pralesy, divoké řeky atp. od sebe oddělují jednotlivé kmeny... Důsledkem toho také je, že se Papuánci domlouvají obrovským množstvím jazyků (oficiálně 832 jazyků). Na pobřeží nalezneme velké korálové útesy, pláže s černým pískem, aktivní sopky, džungle, vysoké hory (nejvyšší hora Mt. Wilhelm 4 509 m n. m.). Počasí je tropické (střídání období sucha a dešťů, s velkou vlhkostí). Na pobřeží a na horách je spíše mírné, podobnému našemu (ve dne kolem 20 °C).

1

Označ na mapě Austrálii a Papuu-Novou Guineu. Dokážeš doplnit názvy pěti oceánů a jaký omývá břehy Papuy?

ROVNÍK

NÁPOVĚDA: Papua Nová Guinea leží severně nad Austrálií. Rozprostírá se na **VÝCHODNÍ** části velkého soustroví.

2

Papua-Nová Guinea je součástí tzv. **Melanésie** – skupiny drobných ostrovů rozptýlených v tropickém a subtropickém pásu Tichého oceánu. Kromě Melanésie rozeznáváme ještě **Mikronésii** a **Polynésii**.

Jak je souhrnný název pro tyto tři skupiny ostrovů?

- ☐ Australské ostrovy
- ☐ Novozélandské soustroví
- ☐ Oceánie
- ☐ Cookovy ostrovy

3

A. Podívej se na vlajku a zkus uhádnout, jak se jmenuje pták v pravé části.

☐ papoušek ☐ tukan ☐ rajka ☐ kanár

B. Co značí hvězdy v levé části vlajky?

☐ volnost a svobodu ☐ souhvězdí jižní kříž ☐ 5 hlavních papuánských kmenů

VÍTE, ŽE...?

Papua je téměř celá pokrytá lesy a pralesy. Stromy pokrývají 93 % jejího území a je jich kolem 4 000 druhů. V České republice zabírají asi jen jednu třetinu území.

4

Cesty a silnice na Papui existují jen v omezené míře. Země je plná neprostupných překážek, navíc Papuánci obývají mnoho ostrovů soustředěných kolem hlavního soustroví, kam se po nich stejně nedá dostat.

Pokud Papuánci chtějí navštívit vzdálenější místo, musí použít leteckou „dopravu“. Na větší vzdálenosti se na Papui létá **malými letadly**.

Papua – to jsou vysoké hory, džungle, neprostupné pralesy, divoké řeky, sopky a také pláže, hodně z nich má černý písek.

Odkud černý písek na plážích pochází?

odpověď:

5

Pokud cestuješ na Papuu, je třeba se pořádně připravit. Příroda je tam nádherná, ale hodně drsná a nebezpečí na tebe číhá v podobě různých tropických nemocí, ale i od samotných Papuánců. Jsou totiž velmi temperamentní a neshody často řeší násilím.

Doplň správně do textu.

Port Moresby

Na Papui máte velkou šanci chytout během svého pobytu nemoc zvanou, kterou přenášejí, různé kožní infekce nebo plísně. Život ve městech se částečně podobá evropskému způsobu života, ale mísí se s kulturní tradicí. Klany se v ulicích střílí luky či pistolemi nebo používají, jimiž řeší většinu problémů. Krvavé šarvátky provázely například období voleb. Port Moresby bylo dokonce vyhlášeno nejhorším městem k životu. Do oblastí mimo města je rozumné vzít si, Jdete-li na pláž, nezapomeňte na, hrozí popáleniny, ve městě se hodí balená i vlastní, omyté nebo tepelně zpracované V minulosti byla Papua Nová Guinea známá jako země, v níž žili Předpokládá se, že se v odlehlých nedostupných místech vyskytovali ještě koncem minulého století.

kanibalové

tričko

malárie

hlavní město

komáři

jídlo

pitná voda

průvodce

mačety

Určitě už víš, co je **homonymum** – slovo, které má stejnou podobu, ale značí něco jiného. A jedno takové máme pro tebe připravené. Asi uhodneš jeho první význam, ale co ten druhý?

A. Najdi písmenka rozházená v džungli, seřaď je od největšího po nejmenší a zkus si zjistit, o co, nebo o koho, se jedná.

1.

2.

odpověď:

Mezi zázraky ze světa zvířat z Papui patří **rajka** – anglicky „bird of paradise“. Samečci patří mezi **nejbarevnější** ptáky světa.

ZAJÍMAVOST: Někteří mají barvu, jakou u žádných jiných ptáků nenajdete – **superčernou!** Kombinací této superčerné a barevných per působí sameček při tanci na samičku doslova okouzlejícím dojmem. Snaží se nastavit tak, aby na něj dopadalo světlo v co nejlepším úhlu a co nejvíce „zazářil“. Nejlepší tanečník pak samičku získá.

A. Od čeho je odvozené slovo rajka?

odpověď:

Dalším zajímavým ptákem, který má domov na Papui, je **kasuár přilbový**. Je to velký nelétavý pták, po pštrosovi a emu **třetím nejvyšším** a **druhým nejtěžším** ptákem světa.

ZAJÍMAVOST: o mláďata se stará výhradně **samec**. Nejprve připraví v úkrytu na zemi hnízdo, kam samička snese vejce, a vrátí se ke svému samotářskému životu. Samec po celou dobu sezení na vejcích nepřijímá potravu a po vylíhnutí mláďata vodí a brání je. V tu dobu je velmi nebezpečný.

B. Kasuár umí mimo jiné dobře:

☐ zpívat

☐ plavat

☐ šplhat

Už znáš moje jméno? Patřím mezi savce, ale oproti ostatním mláďatům se ta moje **narodí nevyvinutá**, musím je donosit ve vaku. Patřím mezi takzvané **vačnatce**.

B. Znáš kromě mě ještě nějaké další vačnatce?

odpověď:

Já patřím také mezi **vačnatce**.
Jsem menší, žiji ve větvích a na kratší vzdálenosti (asi 50 m) umím létat. Při skoku roztáhnu přední a zadní nohy a využiji volnou kůži jako plachtu.

Jak se jmenuji?

odpověď:

NÁPOVĚDA: Moje jméno je složené slovo. Druhou část tvoří název zvířete, které u nás žije ve větvích stromů a umí dobře skákat.

VIDEO

AUDIO

VIDEO

Příroda

9

Existují zvířata, která žijí jen na jednom určitém území a jinde se nevyskytují – taková jsou i na Papui-Nové Guineji. Poznáš je snadno, upoutají na první pohled svým krásným či neobvyklým vzhledem (některá z nich jsi možná ani neviděl/a).

Podívej se na obrázky a zkus zakroužkovat a pojmenovat zvířata, která žijí jen na Papui-Nové Guineji (některá i v Austrálii).

POZNÁMKA: Zvířata nejsou vůči sobě zobrazena ve správných velikostech.

10

Nejsem dikobraz ani ježek,
jak se jmenuji?

.....
odpověď:

Jmenují se **zoborožec guinejský**, říká se mi i zoborožec temný. Žijí jen na Papui-Nové Guineji, v lesích (i v pralesích), živím se různými bobulemi, fíky, ovocem a nepohrdnu ani drobnými živočichy nebo hmyzem. Samec zazdí směsí jílů a trusu samičku v dutině stromu. Uprostřed zůstane jen úzká štěrbinka, kterou samičku i mláďata celou dobu odchovu krmí. Tuto obranu má více druhů zoborožců, chrání tím svou družku i potomstvo před hady, šelmami a jinými predátory.

VÍTE, ŽE...?

Papuánci dávají rádi jako dárek nejružnější zvířata. Například zvíře, které vám vyšlo v tajence (úkol 6.), dostává budoucí tchán jako dar před svatbou nebo žena po porodu jako poděkování za nový život.

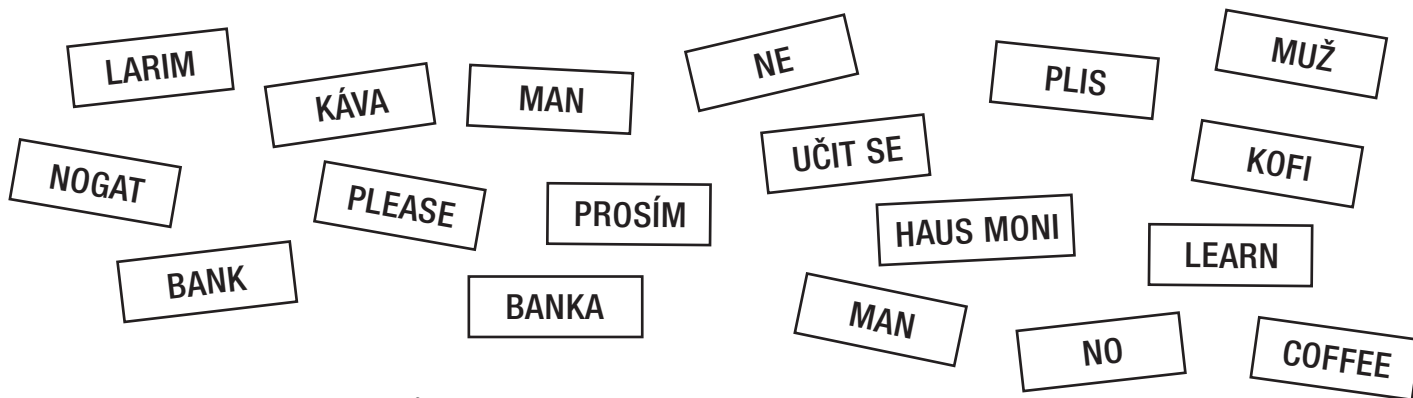
11

Jak se na Papui mluví?

Na Papui se používají celkem tři hlavní (tzv. úřední) jazyky:

- **angličtina**
- **tok pisin** (*pidžin*) – směs místních dialektů a zkomolených výrazů z angličtiny a němčiny
- **motu** (+ dalších více než 800 jazyků)

Přiřaď k sobě správně slovo v: českém jazyce, angličtině a tok pisin.

TIP: Jednotlivá slova, která k sobě patří, můžeš vybarvit stejnou barvou, nebo spojit.

12

Peníze a studium

Cena potravin je v podstatě srovnatelná s cenou u nás, u některých produktů je i mnohonásobně vyšší. Chcete-li si tedy s pár stovkami připadat jako boháč, tak Papua není ta správná země. Zároveň tu s penězi zmůžete asi všechno. Provést můžete skutečně cokoliv, jen je následně potřeba postižené straně zaplatit obnos peněz, o který si řekne, což bývají nemalé částky... (z dopisu dobrovolníka)

Na Papui se platí měnou zvanou **kina**, značí se zkratkou **PGK** (Papujsko-guinejská kina) a její hodnota je asi **6 našich korun**.

UKÁZKA BANKOVKY, KTERÁ SE POUŽÍVÁ NA PAPUI

Budova parlamentu – místo, kde se rozhoduje o důležitých věcech ohledně vedení celé země. Všimni si, že tato budova je **zobrazena i na bankovce**. Má nádherně zdobený vstupní štít, na kterém lze rozpoznat mnoho domorodých motivů. **Domorodé motivy** jsou i na mnoha dalších bankovkách – najdeš nějaké? Prohlédni si je na webových stránkách dnesjimjako.cz.

Třetina lidí na Papui **neumí číst a psát**. Kdo má to štěstí a chodí do školy, nestuduje zadarmo, studenti si studium musí částečně platit. Část zaplatí stát a menší část student. Například v přímořském městečku Araimiri platí studenti 1100 kina za rok (cca 8000 Kč), ale většina ostatních škol má školné spíše vyšší. V ceně je ubytování, třikrát denně strava a uniforma. Částka to není vysoká, ale pro řadu rodin obtížně dosažitelná, zvláště má-li studovat více sourozenců z rodiny. Studenty čeká na konci základní školy a dvakrát během střední školy **národní srovnávací test**. Do vyššího stupně může postoupit jen určité procento studentů s nejlepšími výsledky.

Jak nebo kdy studenti cestují do školy?

- ☐ malým letadlem, které nabere studenty z nepřístupných oblastí
- ☐ jen když je hezké počasí – mimo období dešťů
- ☐ většinou pěšky – někdy i několik dní

FOTOGALERIE

Kultura

13

tradiční zdobení

Proč mají muži tyto jizvy?

Domorodci z Papuy-Nové Guineje jsou proslaveni svými **maskami** a také **zdobením těla**. Některé kmeny používají výrazné barvy – hlavně červenou, žlutou a černou, jiné se zdobí se různými přírodními a peřím ptáků, některé dokonce bahnem.

Domorodé kmeny žijící kolem řeky **Sepik** mají svoji vlastní osobitou kulturu. Například vyřezávají nádherné **dřevěné sochy**. Řeka Sepik je nejdelší řekou v zemi, pramení ve středu země. Posvátným zvířetem je tu **krokodýl**, jenž podle dávných mýtů stvořil lidstvo a je zároveň největším nepřítelem muže. V lovení krokodýlů dosáhly kmeny kolem řeky Sepik dokonalého mistrovství.

domorodá maska

vyřezávané sochy lidu Sepik

odpověď:

Podle místa, které Papuánci obývají, se liší jejich příbytky.

A. Zajímavý typ obydlí používají **v džungli**. Bydlí v tzv. **stromových domech** (*tree houses*). Díky tomuto umístění slouží domečky jako dobrá ochrana před divokou zvěří a hmyzem. Některé bývají umístěné v neuvěřitelné výšce.

B. Na **horách** se bydlí v **kruhových domečcích z rákosu**, uprostřed je ohniště.

C. Velká část Papuy sousedí s oceánem, u **pobřeží** se proto staví **domy na kulech**.

14

Odhadni jak vysoký může být **tree house** = stromový dům?

☐ až 25 m

☐ až 35 m

☐ až 40 m

☐ až 50 m

POMŮCKA: 10 patrový panelák je vysoký asi 27 metrů.

VÍTE, ŽE... K prvnímu kontaktu s Evropany došlo na začátku 16. století, kdy dal portugalský mořeplavec Jorge de Meneses zemi jméno *Ilhas dos Papuas*, tedy **Země kudrnatých lidí**? Ne všichni Papuánci však mají vlasy hustě kudrnaté... Zajímavé ovšem je, že občas na Papui narazíte na člověka s **blondátými vlasy**. Východní část Papuy totiž sousedí přes mořský průliv s Šalomounovými ostrovy, kde je pětina až desetina obyvatel skutečně blondatá!

15

Všichni je mají rádi – banány! U nás je nejznámější odrůda *cavendish*, ale banánů existují desítky druhů. Na Papui mají obzvlášť rádi banány vařené! Některé druhy se dají také smažit a jíst jako naše chipsy. Nejvyšší banánovníky dorůstají až do **výšky šestipatrového paneláku** a jeden dokáže urodit až 300 plodů o celkové váze **60 kg**.

Spočítej, kolik váží jeden takový obří banán a jak je vysoký banánovník, má-li jedno panelákové patro přibližně 2,5 m.

odpověď:

Pokud jsi správně spočítal/a hmotnost jednoho „banánku“, tak už víš, že bys takovou svačinu nejspíš nedojedl/a :-). Kromě vařených banánů mají na Papui rádi i sladké vařené brambory zvané **kau-kau** (u nás nazývané batáty). Mezi místní speciality patří **mumu** – maso a příloha se zabalí do banánových listů a peče pod horkými kameny v zemi. Na Papui roste také mnoho druhů tropického ovoce: mango, papaya, chlebovník, cukrové jablko aj.

16

Tyto neškodně vyhlížející plody skrývají nebezpečí. Jsou to tzv. **betelové oříšky** – nejpoužívanější **droga** na Papui. Ořech obsahuje látku, po které se člověk cítí více soustředěný, v lepší náladě a navíc zmírňuje pocit hladu a žízně.

betelový ořech / bétel (na Papue „bui“)

Jedno z těchto tvrzení není pravdivé. Zkus ho najít a označit.

- ☐ Tato droga je návyková a škodlivá.
- ☐ V naší zemi jsou návykové látky povoleny až od 18 let. Na Papue žvýkají tuto drogu už předškolní děti.
- ☐ Kdo žvýká betelový ořech (spolu s hořčičným stonkem obaleným ve vápně), má krvavě rudá ústa i zuby.
- ☐ Betelový ořech je velmi drahý, málokterý Papuánc si ho může dovolit.

Ságovník

Někteří Papuánci se stravují pravděpodobně zdravěji než my – **nedělají si zásoby** (ani nezavařují, nekonzervují) a jídlo si připravují v ždy čerstvé.

Zajímavá surovina, ze které dělají mouku, se nazývá **ságo**.

Je to škrobovitý prášek, jenž se získává z **kmene palmy nazývané ságovník**. Tato mouka pak slouží k přípravě různých pokrmů. Kmeny stromu se používají ke **stavbě domů**, listy slouží jako **střešní krytina** – jsou ceněné, protože vydrží déle než ostatní materiály (až 7 let).

1. Nejprve se ságovník pokácí a podélně přepůlí.
2. Vyjme se bílý prášek
3. Prášek se rozdrtí, pak smíchá s vodou a povaří. Někdy se přidá kokos či banán, aby se dosáhlo odlišné příchutě.
4. V přírodních kuchyních se pak ještě praží v listech, v moderních kuchyních v alobalu. Takto zpracované se ságo změní na želatinovou, celkem chutnou, hmotu.

VIDEO

Kolika jazyky mluví holčička?

z dopisu od dobrovolnice Anny (Papua-Nová Guinea, 2022/23)

Jak už víte, úředním jazykem je tu angličtina, tedy na školách a na úřadech... tam by se mělo mluvit anglicky. By se mělo... nezřídka se však stane, že přijde student do města na střední školu a není schopen rozumět, psát a prostě jakkoli se dorozumět v angličtině.

Rodiny našich dětí ze slumů (chudinské čtvrti) anglicky taky neumí. Většina lidí tu tedy mluví je jazykem **tok pisin** neboli **pidžin**, to je takový dorozumívací jazyk, který má psanou formu a svoji gramatiku. Dalším takovým, o něco méně populárním, je jazyk **motu**. Ale! Aby toho nebylo málo, téměř každá vesnice mluví svým vlastním jazykem, které se obecně nazývají **tok ples**. Nekecám, v celé Papui Nové Guinei je jich více než 800 a v celé Melanésii kolem 1200 mluvených jazyků! Jen tak pro zajímavost, na celém světě jich je kolem 6000.

Když jsem se bavila s jednou holčičkou, říkala, že její máma pochází z vesnice s jedním mluveným jazykem, tat'ka z jiné vesnice s jiným jazykem, máminým jazykem je schopná se domluvit, tat'kovu jen rozumí, doma mluví pidžinem, s prarodiči spíš jazykem motu a ve škole anglicky. Summa summarum, holčina tak umí pět jazyků. Naše evropské děti z vícejazyčných rodin se můžou „jít zahrabat“. Také se čas od času někdo podiví, že já a moje kamarádka mluvíme stejným jazykem a že se dokonce v celé naší zemi mluví jen jedním jazykem!

Více dopisů našich dobrovolníků najdeš na www.adopcenablizko.cz

Mnoho dalších informací a materiálů najdeš na:

www.dnesjimjako.cz

Máš rád exotická jídla a poznávání dalekých krajů? Zaujímá tě, jak žijí tvoji vrstevníci na Papue a v dalších rozvojových zemích? Podívej se na naše webové stránky **dnesjimjako.cz** nebo mrkni na **adopcenablizko.cz**. Můžeš se připojit k těm, kteří tam pomáhají, a jednou se do nějaké podívat třeba jako **dobrovolník**.

Pracovní listy pro vás připravila Salesiánská asociace Dona Boska, z. s., Kobyliské nám. 1000/1, 182 00 Praha 8, sadba.org. ZDROJE: dobrovolníci: Emilie Novotná, Anna Bártů, Tereza Sovová, Jaroslav Střasák, archiv Sadby, stoplusjednicka.cz, wikimedia, www.ifauna.cz, www.biolib.cz, needpix.com, flickr.com, depositphotos.com, zoopraha.cz, ziva.avcr.cz, youtube, wikipedia.

Děkujeme všem, kteří pomáhali s přípravou kampaně.

